

კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დემოგრაფიული
პრობლემების კვლევის ცენტრი

ანზორ თოთაძე

საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების პროგრამა

თბილისი 2018

საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების პროგრამა შემუშავდა კავკასიის საერთაშორისო უნივერსიტეტის დემოგრაფიული პრობლემების კვლევის ცენტრში. მასში განხილულია ქვეყანაში არსებული უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარება და დასახულია ღონისძიებები მწვავე დემოგრაფიული პრობლემების გადასაჭრელად. პროგრამა დაეგზავნება საქართველოს პრემიერმინისტრს გიორგი კვირიკაშვილს, მთავრობის წევრებს, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარეს ირაკლი კობახიძეს, პარლამენტარებს, სპეციალისტებს, მეცნიერებს, კულტურისა და ხელოვნების მუშაკებს. სრულებითაც არ ვფიქრობთ, რომ წინამდებარე პროგრამა არის უნაკლო და დაზღვეული შეცდომებისაგან. ალბათ, პროგრამაში დასამატებელი და გამოსაკლები წინადადებებიც დაიძებნება, მოტანილ ღონისძიებათა სხვაგვარი ინტერპრეტაციაც გახდება საჭირო, მაგრამ მიგვაჩნია, მთლიანობაში პროგრამა თანამედროვე დემოგრაფიულ მეცნიერებაში დაგროვილი ცოდნის გამოყენებით და ეროვნულ ინტერესებთან შეხამებით არის შემუშავებული.

ვიმედოვნებთ, მთავრობა შეადგენს სპეციალისტებით დაკომპლექტებულ კომისიას, რომელიც საბოლოო სახეს მისცემს პროგრამას და ხელისუფლება გამოავლენს საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების პროგრამის პრაქტიკული განხორციელების პოლიტიკურ ნებას.

რედაქტორები: პროფესორი ანზორ სახვაძე
პროფესორი გია მელაძე

© ა. თოთაძე

გამომცემლობა „პრინტ ავენიუ“

თბილისი, გორგასალის 4ა

ტელეფონი 577 611 022

E-mail: info@avenuegroup.ge

საქართველოში დემოგრაფიული ვითარება მეტად მძიმეა. 1990 წლიდან შესამჩნევად უარესდება მოკვდაობის, შობადობის, ქორწინებისა და განქორწინების მაჩვენებლები, ხოლო იმიგრაციულმა პროცესებმა არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. საზოგადოება ჩამოყალიბებულ დემოგრაფიულ სიტუაციას ქვეყნისათვის დიდ ეროვნულ საფრთხედ მიიჩნევს. შესაბამისი ღონისძიებების გატარებისათვის ფინანსების მოძიება, გამოსავლის ძებნა მეტად რთული აღმოჩნდა, თუმცა ნათლად გამოიკვეთა მოსაზრება, რომ ამ ყველაზე დიდი ეროვნული სატკივარის სამკურნალოდ მხოლოდ მთელი ერის თანადგომით შეიძლება დემოგრაფიული კატასტროფის თავიდან აცილება.

საქართველო მეორე და მესამე ათასწლეულების მიჯნაზე დიდი და ახალი ეპოქის კარიბჭესთან დგას. ამ დროიდან ხდება არა უბრალოდ გადასვლა საუკუნიდან საუკუნეში, არამედ საქმე გვაქვს უდიდეს სიღრმისეულ ცვლილებებთან საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა სფეროში, რომელთა მსგავსი იშვიათად განუცდია ჩვენს ქვეყანას თავისი მდიდარი და ქარტეხილებით აღსავსე ისტორიის განმავლობაში. მეოცე საუკუნის დასასრული ქართველი ხალხისათვის, მისი ეროვნული თავისთავადობის შენარჩუნებისათვის ერთობ მძიმე და სისხლიანი გამოდგა. ვერ გაამართლა ახალი საზოგადოებრივი ცხოვრების აშენების სოციალისტური წყობის მოდელმა. ეპოქის დიდი ექსპერიმენტი კრახით დასრულდა და მან თან გაიყოლა თაობათა დიდი ტკივილები და განცდები. ძველთან გამოთხოვება და გარკვეულწილად წარსულთან დაბრუნება არც ისე იოლი აღმოჩნდა, როგორც ეს ერთი შეხედვით თავიდან ჩანდა.

ერთ დროს პოლიტიკურად და ეკონომიკურად უძლიერესი საქართველო ტერიტორიისა და მოსახლეობის რაოდენობის მიხედვით მსოფლიოს ერთ-ერთ უდიდეს სახელმწიფოს წარმოადგენდა, მაგრამ საუკუნეების განმავლობაში ჩვენი ქვეყნის სასიცოცხლო ენერგია თანდათანობით ილეოდა გარეშე მტრებთან გამუდმებულ ბრძოლებში, რასაც საბოლოოდ მისი სახელმწიფოებრიობის გაუქმება და ამდენად ეროვნული თვითმყოფლობის დაცვის გრძნობის დაქვეითებაც მოჰყვა. ქართველ კაცს მოესპო საშუალება თავისი ქვეყნის განვითარების პრობლემებზე თავადვე ეზრუნა, თავისი ეროვნული პრობლემები გადაეწყვიტა. ეს უკვე სხვამ ითავა და, როგორც მოსალოდნელი იყო, იმ სხვადაც თავისი სამრეკლოდან დაიწყო ზარების რეკვა. ქართულმა სულმა მაინც გაუძლო ჟამთა განსაცდელს. XX საუკუნის მინუტურულს ქართველმა ხალხმა ისევ შეძლო თავისი სახელმწიფოებრიობის, მისი დამოუკიდებლობის აღდგენა და ამით თავადვე ითავა თავისი ეროვნული ორგანიზმის მოვლა-პატრონობა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მოსახლეობის ფონდის მიერ მსოფლიოს 204 ქვეყნის შესახებ გამოქვეყნებული დემოგრაფიული ცნობების მიხედვით, 2016 წელს საქართველო მსოფლიოს სახელმწიფოთა შორის ტერიტორიის სიდიდის მიხედვით ასეულშიც ვერ მოხვდა, ხოლო მოსახლეობის რაოდენობით 136-ე ადგილი ეკავა. საქართველოს სახელმწიფოებრივი ძლიერების ხანაში ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობა მსოფლიოს მოსახლეობის 1,5 პროცენტს შეადგენდა, ხოლო მსოფლიოს მოსახლეობის ყოველ ათი ათას კაცში დაახლოებით 150 კაცი იყო ჩვენი ქვეყნის მაცხოვრებელი. ამჟამად საქართველოს მოსახლეობა მსოფლიოს მოსახლეობის 0,05 პროცენტს შეადგენს და მსოფლიოს მოსახლეობის ყოველ ათი ათას კაცში 5 კაცია საქართველოს მოქალაქე. აი, ასეთი დემოგრაფიული მაჩვენებლებით შევხვდით ჩვენ მეორე და მესამე ათასწლეულების მიჯნას.

საბჭოთა კავშირის ელვისებურმა დაშლამ, სამეურნეო და სხვა არანაკლებ მნიშვნელოვანი კონტაქტების განწყვეტამ ერთ ფუნქციონირებად სივრცეში, სამაგიერო სხვა, უმთავრესად საექსპორტო სივრცეების ძიებამ, საქართველოს მიმართ რუსეთის ინტერესებმა და ამ ინტერესების გამოვლენის მეტად დამახინჯებულმა ფორმებმა, რამაც სისხლისღვრა და დიდი უბედურება დაატეხა თავზე ქართველ ხალხს, ზოგჯერ მარადიულად მიჩნეული სულიერი ღირებულებების გადაფასებამ, რომელიც მეტად მტკივნეულად მიმდინარეობს უფროს თაობაში და არც ახალგაზრდა თაობას ტოვებს გულგრილად, ეკონომიკის უაღრესად დაქვეითებამ, გაზრდილმა უმუშევრობამ დემოგრაფიულ პროცესებში მნიშვნელოვანი ცვლილებები გამოიწვია – მკვეთრად გააუარესა დემოგრაფიული მაჩვენებლები. უპირველს ყოვლისა, კრიზისულ ზღვრამდე დაეცა შობადობა, მასობრივი გახდა ბავშვთა დაბადების გადავადება უკეთესი პირობებისა და მერმისის მოლოდინში. საქართველოს უკვე დაბალი შობადობის პირობებში უხდება ცხოვრება. შეიძლება ითქვას, რომ მეორე და მესამე ათასწლეულების გასაყარზე ქვეყანაში დადგა „დემოგრაფიული ზამთარი“.

საქართველოში მძიმე დემოგრაფიულ ვითარებას ნათლად გვიჩვენებს ქვეყნის დემოგრაფიული მონაცემების მოკლე ანალიზიც.

საქართველოს მოსახლეობა ისტორიულად ყველაზე მრავალრიცხოვანი იყო XIII საუკუნის შუახანებში. 1254 წელს ჩატარებული აღწერის მიხედვით მისი მოსახლეობა 8 მილიონ კაცს უდრიდა. გამუდმებული შემოსევების შედეგად მოსახლეობა 1770 წლისათვის 761 ათასამდე შემცირდა, ხოლო 1800 წელს მან 675 ათასი კაცი შეადგინა. ამ პერიოდში (1811-1813 წლები) შავი ჭირის გავრცელების შედეგად, როგორც ისტორიული წყაროები ცხადყოფენ, მისი მოსახლეობა

თითქმის განახევრდა და დაახლოებით 400 ათას კაცს უდრიდა.

ასეთი მცირე რაოდენობით მოსახლეობა საქართველოში მთელი მისი ისტორიის განმავლობაში არასოდეს ყოფილა. რუსეთის იმპერიის მოსახლეობის 1897 წლის საყოველთაო აღწერის მონაცემების მიხედვით, საქართველოს მოსახლეობამ იმდროინდელ საზღვრებში 2 მილიონ 109 ათასი კაცი შეადგინა და 83 წლის განმავლობაში 5-ჯერ გაიზარდა. ქვეყანა გადაურჩა ფიზიკურ წყვეტას.

უკანასკნელ წლებში საქართველოს მოსახლეობა ყველაზე მრავალრიცხოვანი იყო 1992 წელს – 5 467 ათასი კაცი. ცნობილი მიზეზების გამო ამ დროიდან მოყოლებული საქართველოში მოსახლეობის რაოდენობა განუხრელად მცირდებოდა და მოსახლეობის 2014 წლის აღწერის მონაცემების მიხედვით 3 713 804 კაცი შეადგინა.

ბოლო პერიოდში მნიშვნელოვნად შემცირდა შობადობის როგორც აბსოლუტური, ისე შეფარდებითი მაჩვენებლებიც. არსებული მონაცემების მიხედვით, საქართველოში ყველაზე მეტი ბავშვი 1961 წელს დაიბადა – 104 ათასი. 1960-1990 წლებში ყოველწლიურად საშუალოდ 93 ათასი ბავშვი იბადებოდა, ხოლო 1991-2010 წლებში კი – 55 ათასი. შობადობის მკვეთრი შემცირება 1992 წლიდან დაიწყო და 2005 წელს საქართველოში უკვე 46 ათასი ბავშვი დაიბადა და შობადობა წინა წლებთან შედარებით 2-ჯერ შემცირდა.

საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის
აბსოლუტური მონაცემების დინამიკა 1950-2009 წლებში
ათწლეულების მიხედვით

წლები	დაიბადა	გარდაიცვალა	ბუნებრივი მატება
1950-1959	799 453	248 048	551 405
1960-1969	850 908	276 034	574 874
1970-1979	792 371	339 014	453 357
1980-1989	833 624	400 560	433 064
1990-1999	623 013	495 258	127 755
2000-2009	502 296	448 712	53 584

ძირითადად ამის შედეგია ის, რომ უკანასკნელ წლებში ასევე მნიშვნელოვნად შემცირდა მოსახლეობის ბუნებრივი მატებაც. დიდი სამამულო ომის პერიოდშიც კი, კერძოდ, 1941-1945 წლებში, საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მატება 135 ათას კაცს შეადგენდა, მაშინ როდესაც ეს მაჩვენებელი 2001-2005 წლებში მხოლოდ 5,8 ათასს, ხოლო 2006-2010 წლებში ამ მაჩვენებელმა 58 ათასს მიაღწია და მაინც საგრძნობლად ჩამოუვარდებოდა ომისდროინდელ მონაცემს. შობადობის აბსოლუტური მაჩვენებელი უკანასკნელ წლებში საგრძნობლად შემცირდა. კერძოდ, 2000-2009 წლებში საქართველოში 502 296 ბავშვი დაიბადა, მაშინ, როდესაც 1960-1969 წლებში ეს მაჩვენებელი 850 908 ბავშვს უდრიდა (შესადარისობის მიზნით 1993 წლამდე დემოგრაფიულ მონაცემებს ყველგან გამოკლებულია აფხაზეთისა და ყოფილი სამხრეთ ოსეთის ავტონომიური ოლქის შესაბამისი მაჩვენებლები). ამ პერიოდში გარდაცვლილთა რაოდენობა 276 034 კაციდან 448 712 კაცამდე გაიზარდა. შესაბამისად, შემცირდა მოსახლეობის ბუნებრივი მატება. 2000-2009 წლებში საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივმა მატებამ 53 584 კაცი შეადგინა და 10,7-ჯერ შემცირდა 1960-1969 წლებთან შედარებით.

საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის დინამიკა 1960-2009 წლებში ათწლეულების მიხედვით მოსახლეობის ყოველ 1000 კაცზე გაანგარიშებით

წლები	დაიბადა	გარდაიცვალა	ბუნებრივი მატება
1960-1969	21,8	7,0	14,8
1970-1979	18,4	7,8	10,6
1980-1989	18,0	8,8	9,2
1990-1999	12,9	10,2	2,7
2000-2009	11,5	10,3	1,2

დაბადებისა და გარდაცვალების აბსოლუტური მონაცემები მაინც დამოკიდებულია მოსახლეობის რაოდენობაზე. მაგრამ შეფარდებითი მონაცემებიც ნათლად გვიჩვენებს ქვეყანაში არსებულ დემოგრაფიულ კრიზისს. მაგალითად, 1960-1969 წლებში შობადობა მოსახლეობის ყოველ ათას კაცზე 21,8 კაცს უდრიდა,

ხოლო 2000-2009 წლებში - 11,5 კაცს, ბუნებრივი მატება კი შესაბამისად - 14,8 და 1,2 კაცს.

კავკასიაში ისტორიულად ჩამოყალიბებული დემოგრაფიული ბალანსი, განსაკუთრებით უკანასკნელ წლებში, საგრძნობლად დაირღვა. კავკასიის მოსახლეობის რაოდენობა XX საუკუნეში, მიუხედავად ცალკეულ პერიოდებში უმძიმესი პირობებისა (კავკასიელ ხალხთა დეპორტაციებმა და ეთნოპოლიტიკურმა კონფლიქტებმა მნიშვნელოვნად შეაფერხა კავკასიელ ხალხთა ბუნებრივი დემოგრაფიული განვითარება), საგრძნობლად გაიზარდა, კერძოდ, 1926-2016 წლებში 7 617 ათასიდან 24 034 ათასამდე და ზრდის ტემპმა 315,5 პროცენტი შეადგინა. მოსახლეობის ზრდა განსაკუთრებით დიდი იყო ჩრდილო კავკასიაში (ჩრდილოეთ-კავკასიის რესპუბლიკები - რუსეთის ფედერაციის სუბიექტები - ადიღე, ყარაჩაი-ჩერქეზეთი, ყაბარდო ბალყარეთი, ჩრდილოეთ ოსეთი, ინგუშეთი, ჩეჩნეთი, დალესტანი) - 1 745 ათასიდან 7 368 ათასამდე (ზრდის ტემპი - 422,2 პროცენტი). სამხრეთ კავკასიაში ამავე პერიოდში მოსახლეობა 5 872 ათასიდან 16 666 ათასამდე გაიზარდა (ზრდის ტემპი - 283,8 პროცენტი).

კავკასიის მოსახლეობის დემოგრაფიული ბალანსი ძირითადად დაირღვა საქართველოს ხარჯზე, რომლის მოსახლეობა 1926-2016 წლებში 2 677 ათასიდან 3 720 ათასამდე გაიზარდა და ზრდის ტემპმა კავკასიაში ყველაზე ნაკლები მაჩვენებელი - 139,0 პროცენტი შეადგინა. თუ ისტორიულად სამხრეთ და საერთოდ კავკასიაში ქართველები და საქართველოს მოსახლეობა რაოდენობრივად ყველაზე მრავალრიცხოვანი იყო, შემდეგში ვითარება არსებითად შეიცვალა. 1926 წელს კავკასიის მთელი მოსახლეობის 35,1 პროცენტი, ანუ ყოველი მესამე ადამიანი, საქართველოში ცხოვრობდა. აღნიშნულმა მაჩვენებელმა 2016 წელს მხოლოდ 15,5 პროცენტი შეადგინა, სამაგიეროდ 1926-2016 წლებში აზერბაიჯანის ანალოგიური მაჩვენებელი 30,4 პროცენტიდან 41,3 პროცენტამდე გაიზარდა. განსაკუთრებით შემცირდა საქართველოს მოსახლეობის წილი სამხრეთ კავკასიაში, კერძოდ, 1926-2016 წლებში 45,5 პროცენტიდან 22,3 პროცენტამდე, მაშინ, როდესაც აზერბაიჯანის ანალოგიური მაჩვენებელი აღნიშნულ პერიოდში 39,4 პროცენტიდან 59,7 პროცენტამდე გაიზარდა.

პოტსაბჭოთა ქვეყნებში 1989-2016 წლებში მოსახლეობის რაოდენობა მნიშვნელოვნად შეიცვალა. იმ ქვეყნებში, რომლებშიც მოსახლეობა მაჰმადიანურ სარწმუნოებას აღიარებს, მოსახლეობის რაოდენობა არნახულად გაიზარდა, სამაგიეროდ ყველა ქრისტიანულ

ქვეყანაში მოსახლეობა შემცირდა. 1989-2016 წლებში ცხრა ქრისტიანული აღმსარებლობის ქვეყანაში (რუსეთი, უკრაინა, ბელორუსი, საქართველო, ლიტვა, მოლდოვა, ლატვია, სომხეთი და ესტონეთი – მოსახლეობის რაოდენობა 229 575 ათასი კაცი) 14 361 ათასით შემცირდა მოსახლეობა, ხოლო ექვს მაჰმადიანური აღმსარებლობის ქვეყანაში (უზბეკეთი, ყაზახეთი, აზერბაიჯანი, ყირგიზეთი, ტაჯიკეთი და თურქმენეთი – მოსახლეობის რაოდენობა 56 169 ათასი) 23 016 ათასი კაცით მოიმატა.

საქართველოში მძიმე დემოგრაფიულ ვითარებაზე მიუთითებს ის ფაქტიც, რომ მისი მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობის მაჩვენებლები შეუდარებლად უარესია მეზობელი ქვეყნების შესაბამის მაჩვენებლებთან შედარებით. ეს ნათლად ჩანს როგორც აბსოლუტური, ისე შეფარდებითი მონაცემების მიხედვით.

**მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობა 1980-1989
და 2000-2009 წლებში, ათწლეულების მიხედვით
საქართველოსა და მეზობელ ქვეყნებში**

	დაიბადა		გარდაიცვალა		ბუნებრივი მატება	
	1980-1989	2000-2009	1980-1989	2000-2009	1980-1989	2000-2009
საქართველო	833624	502296	400560	448712	433064	53584
თურქეთი	15206000	12609209	4858000	3774000	10348000	8835209
აზერბაიჯანი	1737889	1330176	443895	500165	1293994	830011
სომხეთი	764400	372700	201832	252230	562568	120470

**მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობა მოსახლეობის
ყოველ 1000 კაცზე გაანგარიშებით 1980-1989 და
2000-2009 წლებში, ათწლეულების მიხედვით საშუალოდ
ნელინადაში საქართველოსა და მეზობელ ქვეყნებში**

	დაიბადა		გარდაიცვალა		ბუნებრივი მატება	
	1980-1989	2000-2009	1980-1989	2000-2009	1980-1989	2000-2009
საქართველო	18,0	11,5	8,8	10,3	9,2	1,2
თურქეთი	31,6	18,9	10,1	5,6	21,5	13,3
აზერბაიჯანი	26,5	15,8	6,8	5,9	19,7	9,8
სომხეთი	23,6	11,8	6,2	8,0	17,4	3,8

მოტანილი ცხრილების მონაცემები უკომენტაროდაც მეტყველებენ საქართველოში უმძიმეს დემოგრაფიულ ვითარებაზე. 2000-2009 წლებში საქართველოში მცირე ბუნებრივი მატებაც (53584 კაცი) არაქართველი მოსახლეობის ხარჯზე მოხდა. მაინც აღსანიშნავია: 2000-2009 წლებში მოსახლეობის აბსოლუტური ბუნებრივი მატების მაჩვენებელი თურქეთში 165-ჯერ მეტი იყო, ვიდრე საქართველოში, აზერბაიჯანში — 15-ჯერ, ხოლო სომხეთში — 2-ჯერ.

განსაკუთრებით მძიმე დემოგრაფიული ვითარებაა სოფლად. მოსახლეობის ორ უკანასკნელ აღწერებს შორის პერიოდში (2002-2014 წლები) მნიშვნელოვნად შემცირდა სოფლის მოსახლეობა. 2014 წელს სოფლის მოსახლეობამ 1 591 181 კაცი შეადგინა და 2002 წელთან შედარებით 495 558 კაცით შემცირდა. განსაკუთრებით შემცირდა სოფლის მოსახლეობა დასავლეთ საქართველოში, კერძოდ 283 157 კაცით, მაშინ როდესაც ამ მაჩვენებელმა აღმოსავლეთ საქართველოში 210 445 კაცი შეადგინა.

ასე, რომ დიდი გასაჭირი უდგას ქართულ სოფელს, შეიძლება ითქვას, რომ ქვეყნის ყველა სოფლის მოსახლეობა შემცირდა, ზოგი სოფელი კი გაუკაცრიელდა. 2002 წელს საქართველოში 28 დიდი სოფელი აღირიცხა, რომელთა მოსახლეობა ცალ-ცალკე აღებული 5 ათას კაცს ჭარბობდა, ამჟამად ასეთი სოფლების რაოდენობა 12-მდე შემცირდა. თუ 2002 წელს 143 სოფელი იყო გაუკაცრიელებული, 2014 წელს ასეთი სოფლების რაოდენობამ 223 შეადგინა. 1-5 კაცი 157, ხოლო 6-10 კაცი 98 სოფელში ცხოვრობს. 2002 წელს 905 სოფელში 100 კაცამდე ცხოვრობდა (მთელი სოფლების 24,7 პროცენტი), ამჟამად 1306 სოფელში ცხოვრობს 100 კაცამდე (36,0 პროცენტი). ამ სოფლებში მცხოვრებნი ძირითადად მოხუცები არიან. უაღრესად ძნელია ასეთ მცირერიცხოვან სოფლებში ინფრასტრუქტურის განვითარება – გზის, წყლისა და გაზის გაყვანა, მცხოვრებთა კეთილდღეობაზე ზრუნვა. ისიც სათქმელია, რომ მეტად რთული პროცესია შიდა მიგრაციის შედეგად ათი ათასობით სოფლის მოსახლეობის ახალ საცხოვრებელ ადგილზე დამკვიდრება, მათი ადაპტაცია, გარკვეულწილად თავისუფლების დაკარგვა, უმეტესად ქალაქური ცხოვრების ყაიდაზე გადასვლა.

განსაკუთრებით საგანგაშოა ის მდგომარეობა, რომ მოსახლეობისაგან ცარიელდება საქართველოს ისტორიული კუთხეები – რაჭა-ლეჩხუმი, თუშეთი, ფშავი, ხევსურეთი და სხვა მთიანი რეგიონები. მაგალითად, 1939 წელს რაჭაში 67 ათასი კაცი ცხოვრობდა, ამჟამად კი იქ მხოლოდ 16,6 ათასი კაცი ცხოვრობს, ძირითადად უფროსი ასაკის ადამიანები.

არანაკლებ უმძიმესი ვითარებაა როგორც ზემო, ისე ქვემო სვანეთში. 2014 წელს მთლიანად სვანეთში მხოლოდ 13 702 კაცი ცხოვრობდა.

ქვეყანაში შექმნილი მძიმე ვითარება ნათლად ჩანს იმერეთის მაგალითზე.

ქვეყანაში ყველაზე ხალხმრავალი რეგიონია იმერეთი. 1989 წელს იმერეთში 767 ათასი კაცი ცხოვრობდა, 13 წლის შემდეგ, 2002 წელს – 700 ათასი, ხოლო 12 წლის შემდეგ (მოსახლეობის აღწერები 2002 და 2014 წლებში სხვადასხვა თვეებში ჩატარადა, ამიტომ ეს დრო 12 წელზე მეტია და 13 წელზე ნაკლები), 2014 წელს – 534 ათასი კაცი. ამრიგად, 25 წლის განმავლობაში იმერეთის მოსახლეობამ 233 ათასი კაცით დაიკლო, ხოლო მხოლოდ ბოლო 12 წელიწადში – 2002-2014 წლებში – 166 ათასი კაცით. ამავე პერიოდში (2002-2014 წწ.) სამეგრელო-ზემო სვანეთის მოსახლეობა 135 ათასი კაცით შემცირდა, კახეთის – 89 ათასით, პატარა გურიისა – 30 ათასი კაცით. ეს იმას ნიშნავს, რომ თუ ასე გაგრძელდა და საგანგებო ღონისძიებები არ განვახორციელებთ, მომავალ 25 წელიწადში კიდევ უფრო სწრაფად შემცირდება ამ რეგიონების მოსახლეობა და ეს რეგიონები გაუკაცრიელდება, რომ არაფერი ვთქვათ რაჭა-ლეჩხუმზე და მთლიანათ სვანეთზე, რომლებიც უკვე ფაქტობრივად გაუკაცრილებულია.

ყოველივე ზემოთ აღნიშნული მით უფრო არსებითია, რომ უკვე, რაც არ უნდა გაუმჯობესდეს საარსებო პირობები, შობადობა ყოველწლიურად კიდევ უფრო შემცირდება. ეს პროცესი გამოკვეთილად დაახლოებით 10 წელიწადში იჩენს თავს და პიკს 2020-იანი წლების შუახანებში მიაღწევს. ამის მიზეზია სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის არსებითი გაუარესება, რის შესახებაც ქვემოთ მოყვანილი ცხრილი ნათლად მიუთითებს.

საქართველოში დაბადებული გოგონების რაოდენობა ათწლეულების მიხედვით 1960-2009 წლებში

წლები	დაბადებული გოგონების რაოდენობა
1960-1969	466 622
1970-1979	433 361
1980-1989	454 960
1990-1999	306 395
2000-2009	236 681

აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების შემთხვევაში, რომელიც ხანგრძლივ პერიოდზე უნდა იყოს გათვლილი, ჩვენ შეგვიძლია ეს პროცესი შევანელოთ და სასურველ შედეგს მხოლოდ საკმარისი გავლის შემდეგ მივაღწიოთ. საკმარისია ითქვას, რომ 1980-1989 წლებში, ანუ 10 წელიწადში საქართველოში 455 ათასი გოგონა დაიბადა, ხოლო 2000-2009 წლებში, ისევ ათ წელიწადში – 237 ათასი გოგონა, ანუ 219 ათასით ნაკლები 1980-1989 წლებთან შედარებით.

საქართველოში დემოგრაფიული ვითარება, როგორც შესაბამისმა სტატისტიკურ-დემოგრაფიული მონაცემების ანალიზმა გვიჩვენა, უაღრესად მძიმეა და ეროვნული კატასტროფის ტოლფასია. ავტოქტონური მოსახლეობის პერმანენტული შემცირების შემთხვევაში საქართველოს დიდად გაუჭირდება თავისი სტრატეგიული, გეოპოლიტიკური, გეოეკონომიკური და საერთოდ ეროვნული ამოცანების განხორციელება, საფრთხე შეექმნება მის სულიერ და ტერიტორიულ მთლიანობას, ადრინდელ მიმზიდველობას დაკარგავს ჩვენი ერისათვის დამახასიათებელი ნიშანთვისებები, ტრადიციები და წეს-ჩვეულებები. ასეთ ვითარებაში გარდაუვალი ხდება ეროვნული ცნობიერების დაქვეითება, საბოლოოდ კი ერის გენოფონდის ცვლილება. ყოველივე ეს კი განსაკუთრებით საშიშია ქვეყნისათვის, რადგან იგი ისეთ უნიკალურ, მრავალგანზომილებიან რეგიონში მდებარეობს, სადაც საკმაოდ მრავალია სხვადასხვა ქვეყნის ინტერესთა გადაკვეთის წერტილები და, ამდენად, გაძნელებული საკუთარი ინტერესების დაცვა.

საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა მე-20 საუკუნეში, შეიძლება ითქვას, განუწყვეტლივ იზრდებოდა. მხოლოდ 1990-იანი წლებიდან, საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, ცნობილი მიზეზების გამო, დაიწყო მისი მოსახლეობის რიცხოვნობის შესამჩნევი შემცირება. საერთოდ, ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობრივ ცვლილებას ორი ფაქტორი განაპირობებს. პირველი ფაქტორია მოსახლეობის ბუნებრივი მატება ან კლება. როდესაც დაბადებულთა რაოდენობა აღემატება გარდაცვლილთა რაოდენობას, მაშინ ბუნებრივ მატებას აქვს ადგილი, ხოლო თუ გარდაცვლილთა რაოდენობა აღემატება დაბადებულთა რაოდენობას, მოსახლეობა ბუნებრივად იკლებს. შედარებით იშვიათ შემთხვევაში დაბადებულთა და გარდაცვლილთა რაოდენობა ერთმანეთს ემთხვევა. მაგალითად, 2002-2004 წლებში საქართველოში თითქმის იმდენივე ადამიანი დაიბადა, რამდენიც გარდაიცვალა და ქვეყანაში მოსახლეობის ნულოვანი მატება დაფიქსირდა. 1991-2016 წლებში მოსახლეობის ბუნებრივი მატება საშუალოდ ყოველწლიურად მხოლოდ რამდენიმე ათას კაცს უდრიდა. მოსახლეობის ბუნებრივ მატებას ძირითადად ადგილი ჰქონდა აჭარის, ქვემო ქართ-

ლისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებში, რომელმაც გადაფარა ქვეყნის სხვა რეგიონებში მოსახლეობის ბუნებრივი კლება.

საქართველოში საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ მოსახლეობის ბუნებრივი მატების სურათი კარდინალურად შეიცვალა. კერძოდ, 1991-2016 წლებში, 26 წელიწადში, მოსახლეობის ბუნებრივმა მატებამ ქვეყანაში 213 701 კაცი შეადგინა, საშუალოდ ყოველწლიურად 8213 კაცი, ხოლო საბჭოთა კავშირის დაშლამდე ისევ 26 წელიწადში – 1965-1990 წლებში – ბუნებრივი მატება 1 327 283 კაცს უდრიდა, ანუ საშუალოდ ყოველწლიურად 51049 კაცს. თუ დაეშვებით, რომ ქვეყნის განვითარების ნორმალურ პირობებში მოსახლეობის ბუნებრივი მატების ისეთივე დონე შენარჩუნდებოდა 1991-2016 წლებში, როგორც საბჭოთა კავშირის დაშლამდე წინა 26 წელიწადში იყო, მაშინ მოსახლეობის ბუნებრივი მატება აღნიშნულ პერიოდში 213 701 კაცის ნაცვლად 1 327 283 კაცი იქნებოდა, ანუ თითქმის 1 113 582 კაცით მეტი. ამრიგად თუ 1990 წელს საქართველოს მოსახლეობა 5 424 ათას კაცს უდრიდა, 2017 წლის დასაწყისისათვის, 1991-2016 წლებში მოსალოდნელი ბუნებრივი მატების შედეგად (1 327 283 კაცი), მისი მოსახლეობის რაოდენობა 3 718 200 კაცის ნაცვლად 6 728 283 კაცი იქნებოდა (მხედველობაში არ ვიღებთ საბჭოთა კავშირის დაშლამდე მიგრაციის უარყოფითი სალდოს დაბალ დონეს) და ამრიგად 1991-2017 წლებში საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა თითქმის განახევრდა.

ქვეყნის მოსახლეობის რაოდენობრივი ცვლილების მეორე მნიშვნელოვანი ფაქტორია ემიგრაციული პროცესები, რომელმაც საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ არნახულ მასშტაბებს მიაღწია. გაანგარიშებულია, რომ 1989-2002 წლებში საქართველოდან საზღვარგარეთ წასულთა რაოდენობა 977 144 კაცს უდრიდა. თუ ამ მაჩვენებელს გამოვაკლებთ 1989 წელს საქართველოდან საზღვარგარეთ მუდმივ საცხოვრებლად წასულთა რაოდენობას – 3449 კაცს, თითქმის ამდენივეს 1990 წლის მაჩვენებელს და 1989-1990 წლებში საქართველოდან რუსეთში წასულ მიგრანტებს – 64 511 კაცს (დანარჩენ ყოფილ მოკავსირე რესპუბლიკებში საქართველოდან წასული მიგრანტების რაოდენობა უმნიშვნელოა), ამასთან, მხედველობაში მივიღებთ ამავე წლებში რუსეთიდან საქართველოში დაბრუნებულ 39 206 მიგრანტს, მაშინ 1991-2002 წლებში საქართველოდან საზღვარგარეთ წასულთა რაოდენობა, უმნიშვნელო შეცდომის დაშვებით, დაახლოებით 940 ათას კაცს უდრიდა. შემდეგ პერიოდშიც არანაკლებ ინტენსიური იყო ემიგრაციული პროცესები. 2002 წელს საქართველოს მოსახლეობა 4 371 534 კაცს უდრიდა, ხოლო 2014 წელს – 3 713 804 კაცს. 2003-2014 წლებში საქართვე-

ლოს მოსახლეობის ბუნებრივმა მატებამ 102 137 კაცი შეადგინა. მაშინ, 2003-2014 წლებში საქართველოდან საზღვარგარეთ წავიდა და იქ ერთ წელზე მეტია ცხოვრობს 759 876 კაცი (4 371 534+102 137-3 713 804). ამრიგად საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ 24 წელიწადში – 1991-2014 წლებში საქართველოდან საზღვარგარეთ წავიდა, თუ ოდნავ დავამრგვალებთ, 1 700 ათასი კაცი. აღსანიშნავია, რომ 1991-2002 წლებში ემიგრანტების უმრავლესობა იყო არაქართველი მოსახლეობა, 2003-2014 წლებში კი ემიგრაციაში უკვე ძირითადად ქართველები წავიდნენ. ამასთან 2014 წელს მოსახლეობის 1989 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით საქართველოს მოსახლეობა შემცირებულია 1 687 037 კაცით (აქედან მოსახლეობის 2002 წლის აღწერის მონაცემებთან შედარებით 657 731 კაცით), ქართველების რაოდენობა – 562 889 კაცით (436 669 კაცით), რუსები – 314 719 კაცით (41 218 კაცით), სომხები – 269 109 კაცით (80 227 კაცით), აზერბაიჯანელები – 74 532 კაცით (51 737 კაცით), ოსები – 149 670 კაცით (23 643 კაცით), ბერძნები – 94 780 კაცით (9 622 კაცით) და ა. შ. 2014 წელს საქართველოში ცხოვრობდა 3 224 504 ქართველი; 26 453 – რუსი; 168 102 – სომეხი; 233 024 – აზერბაიჯანელი; 14 385 – ოსი; 5 544 – ბერძენი და ა. შ.

საქართველოში დემოგრაფიულ ვითარებას ართულებს ის გარემოებაც, რომ მოსახლეობის დაბერების დონე ძალიან მაღალია. ქვეყანაში 60 წლისა და უფროსი ასაკის მოსახლეობის წილი მთელი მოსახლეობის 20,0 პროცენტს უდრის.

ქართველი დემოგრაფები უკანასკნელ წლებში ბევრს წერდნენ ქვეყანაში შექმნილ მძიმე ვითარებაზე, მსჯელობდნენ ცალკეული დემოგრაფიული პრობლემების მოგვარებაზე, რათა როგორმე თავი დაგვეღწია დემოგრაფიული კრიზისისათვის, მაგრამ ამჟამად, როგორც ბოლო აღწერები და მათი მონაცემები გვიჩვენებს, სამსჯელოც არაფერი დარჩა – 2002-2014 წლებში, 13 წლის განმავლობაში, ოფიციალური მონაცემებით, რამდენიმე მუნიციპალიტეტის მოსახლეობის რაოდენობა თითქმის განახევრდა. ეს იმას ნიშნავს, რომ არსებული პირობებისა და ტენდენციების შენარჩუნების შემთხვევაში მომავალ 13 წელიწადში მუნიციპალიტეტები მოსახლეობისაგან მთლიანად დაიცლება. დანარჩენი მუნიციპალიტეტების გაუჟაყრელება ოცი, დიდი-დიდი 40 წელი დასჭირდება. ვითარება იმდენად მძიმეა, რომ ზოგიერთ მუნიციპალიტეტში სიტუაციის გასაუმჯობესებლად, ფინანსების არსებობის შემთხვევაშიც კი, ლონისძიებების შემუშავებაცჭირს.

საქართველოს რეგიონების მუნიციპალიტეტების მოსახლეობის
2002-2014 წლებში (ქალაქების - თბილისის, ქუთაისის,

მოსახლეობის შემცირების ფაქტორები	რეგიონები სულ	მათ		
		აჭარა	გურია	იმერეთი
მოსახლეობის რაოდენობა 2002 წელს	2816596	254210	143357	513701
მოსახლეობის რაოდენობა 2014 წელს	2138045	181114	113350	386271
მოსახლეობის რაოდენობის შემცირება 2002-2014 წლებში	-678551	-73096	-30007	-127430
აქედან				
მოსახლეობის ბუნებრივი მატების (კლების) შედეგად				
აბსოლუტურად	+34144	+20918	-2930	-11904
%-ში	+5,0	+28,6	-9,8	
მოსახლეობის შემცირება მიგრაციის უარყოფითი სალდოს შედეგად				
აბსოლუტურად	-712695	-94014	-27077	-115526
%-ში	-105,0	-128,6	-90,2	-90,7
დემოგრაფიული მონაცემების არსებული ტენდენციების შენარჩუნების პირობებში რეგიონების გაუკაცრიელებისთვის საჭირო წლები	41	32	49	39

რაოდენობის შემცირების განმსაზღვრელი ფაქტორები
 ბათუმის, რუსთავეისა და ფოთის გარდა)

შორის						
კახეთი	მცხეთა- მთიანეთი	რაჭა-ლეჩ- ხუმი და ქვე- მო სვანეთი	სამეგრე- ლო-ზემო სვანეთი	სამცხე- ჯავახეთი	ქვემო ქარ- თლი	შიდა ქართ- ლი
407182	125443	50969	418951	207598	381146	314039
318583	94573	32089	289296	160504	298883	263382
-88599	-30870	-18880	-129655	-47094	-82263	-50657
-6430	-640	-5495	+1189	+6110	+25004	+8322
-7,3	-2,1	-29,1	+1,0	+13,0	+30,4	+16,4
-82169	-30230	-13385	-130844	-53204	-107267	-58979
-92,7	-97,9	-70,9	-101,0	-113,0	-130,4	-116,4
47	40	22	29	44	47	67

მიუხედავად იმისა, რომ ქვეყნის ბევრ მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის ბუნებრივი კლება აღინიშნება, როდესაც გარდაცვლილთა მაჩვენებელი აღემატება დაბადებულთა მაჩვენებელს, ქალაქებში – თბილისში, ქუთაისში, ბათუმში, რუსთავესა და ძირითადად, მუსლიმებით დასახლებულ რეგიონებში მოსახლეობის შესამჩნევი ბუნებრივი მატებაა. მაგალითად, ქუთაისში, 2002-2014 წლებში, მოსახლეობის ბუნებრივი მატება 7484 კაცს უდრიდა, მაგრამ მისი მოსახლეობა ამავე პერიოდში 38330 კაცით შემცირდა. მოსახლეობის შემცირების განმსზაღვრელი ფაქტორია ინტენსიური მიგრაციული პროცესები, რომელმაც სრულიად საქართველო მოიცვა. ამავე მიზეზით შემცირდა ქუთაისის მოსახლეობაც. იმ მუნიციპალიტეტებში, რომლებშიც მრავალი წელია მოსახლეობის ბუნებრივი კლება და დაბერება აღინიშნება, მოსახლეობის რაოდენობის შემცირების თითქმის ნახევარი ბუნებრივ კლებაზე მოდის. მაგალითად, ამბროლაურში 2002-2014 წლებში მოსახლეობის რაოდენობა 16 079 კაციდან 11 186 კაცამდე შემცირდა (4 893 კაცი). აქედან თითქმის ნახევარზე ოდნავ მეტი ბუნებრივ კლებაზე მოდიოდა – 55,5 პროცენტი, ხოლო მეორე ნახევარი – 44,5 პროცენტი მიგრაციის უარყოფით სალდოზე. მიგრაციის სალდო ნიშნავს შემოსულთა და გასულთა შორის სხვაობას და უფრო მართებული იქნება, თუ ვიტყვით, რომ ამბროლაურში მოხდა შიგა და გარე მიგრაცია, როდესაც ერთ შემთხვევაში ქვეყნის შიგნით ხორციელდება მოსახლეობის მიგრაცია, ხოლო მეორე შემთხვევაში – ქვეყნიდან გარეთ. ამბროლაურსა და სხვა მუნიციპალიტეტებშიც იშვიათად თუ ვინმე შედის ან ბრუნდება საცხოვრებლად. ანალოგიური ვითარებაა ონის მუნიციპალიტეტშიც. ზოგიერთ მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის შემცირება განპირობებულია მხოლოდ მიგრაციის ფაქტორით. კერძოდ, ლენტეხის მუნიციპალიტეტში 2002-2014 წლებში მოსახლეობა 8991 კაციდან 4386 კაცამდე შემცირდა, ანუ განახევრდა. ამავე პერიოდში მუნიციპალიტეტში მოსახლეობის უმნიშვნელო მატებაც იყო (213 კაცი). მოსახლეობის კლება მხოლოდ გასულების ხარჯზე მოხდა, ამიტომ ადგილობრივმა ხელმძღვანელობამ უნდა შეისწავლოს მიგრაციის გამომწვევი მიზეზები, კერძოდ, ხომ არ არის ეს პროცესები გამომწვეული ძირითადად ეკოლოგიური კატასტროფით ან ამის საფრთხით და დასახოს შესაბამისი ღონისძიებები ამ პროცესების დასარეგულირებლად ცენტრალურ ხელისუფლებასთან ერთად. წინააღმდეგ შემთხვევაში, რადგან ლენტეხის მოსახლეობა 13 წელიწადში განახევრდა, მის მთლიანად დაცარიელებას შემდეგი 13 წელიც არ დასჭირდება.

საქართველოს სხვა მუნიციპალიტეტებშიც თითქმის ანალოგიური სიტუაციაა, მხოლოდ იმ განსხვავებით, რომ უმეტესად მუსლიმანებით დასახლებულ რეგიონებში მოსახლეობის შემცირება

მთლიანად, მოსახლეობის ბუნებრივ მატებასთან ერთად, მხოლოდ მიგრაციის უარყოფითი სალდოს შედეგად მოხდა. მომავალ წლებში შობადობის დონე რომ არ შემცირდეს და ცოტა მოიმატოს კიდევ, მიგრაციის შედეგად მოსახლეობის დეპოპულაცია გაგრძელდება რეგიონების სრულ გაუკაცრიელებამდე, მაგრამ მანამდე ქვეყანა დემოგრაფიულად ისე დასუსტდება, რომ სხვა ხალხი დაიჭერს დომინანტის ადგილს. არსებული დემოგრაფიული ვითარების ტენდენციების გაგრძელების პირობებში, თუ საგანგებო ღონისძიებები არ განვახორციელებთ, საქართველოს 59 მუნიციპალიტეტიდან, ქალაქების გარდა, 30 წლის განმავლობაში, 16 მუნიციპალიტეტი, ანუ მუნიციპალიტეტების 27,1 პროცენტი გაუკაცრიელდება: 31-40 წელიწადში – 15 მუნიციპალიტეტი (25,4 პროცენტი); 41-50 წელიწადში – 10 მუნიციპალიტეტი (17,0 პროცენტი), ხოლო 50-ზე მეტი წლის განმავლობაში – 18 მუნიციპალიტეტი (30,5 პროცენტი). ქვეყნის მუნიციპალიტეტები მოსახლეობისაგან საშუალოდ 41 წელიწადში დაიცლება. ამის გაანგარიშება სულაც არ არის ძნელი. მკითხველისათვის ეს მოვლენა უფრო ადვილად აღსაქმელი რომ გახდეს, მოვიყვან გაანგარიშების მაგალითს: ცხრილის მიხედვით, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის მოსახლეობა 2002-2014 წლებში, 13 წლის განმავლობაში, 50 969 კაციდან 32 089 კაცამდე შემცირდა, ანუ 18 880 კაცით, ე.ი. 2014 წელს რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში ცხოვრობდა 32 089 კაცი. თუ 18 880 კაცით შემცირდა მისი მოსახლეობა 13 წლის განმავლობაში, მაშინ 32 089 კაცი შემცირდება x წელიწადში. მაშასადამე, $x = 32\,089$ გამრავლებული 13-ზე და გაყოფილი 18 880-ზე, რაც უდრის 22 წელიწადს. გამოდის, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი მოსახლეობისაგან 22 წელიწადში დაიცლება. ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ ეს არის, მოსახლეობის აღწერების შედეგად მიღებული ოფიციალური მონაცემები, რომლებიც მოსახლეობის რაოდენობისა და შემადგენლობის შესახებ ყველაზე სანდოა. ამასთანავე, წინამდებარე პროგრამა წინასწარ დემოგრაფებს, პროფესორ ანზორ სახვაძესა და პროფესორ გია მელაძესაც გავაცანიოთ.

მუნიციპალიტეტების მოსახლეობისაგან დაცლის პროცესი, სამწუხაროდ, რეალურად უფრო ადრე დასრულდება და ზოგიერთი მუნიციპალიტეტის გაუკაცრიელებას არა 20 ან 30 წელი დასჭირდება, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, არამედ გაცილებით ნაკლები. საქმე ის არის, რომ ამ მუნიციპალიტეტების მოსახლეობა მნიშვნელოვნად დაბერებულია და გარდაცვლილთა აბსოლუტური რაოდენობა მოსახლეობის თანდათანობით დაკლების პარალელურად შემცირდება, ხოლო მოკვდაობის დონე გაიზრდება. 2002 წელს მოსახლეობის ყო-

ველ 1000 კაცზე გაანგარიშებით ონის მუნიციპალიტეტში გარდაიცვალა 20,8 კაცი, ხოლო 2014 წელს გაცილებით მეტი – 29,0 კაცი, ამბროლაურის მუნიციპალიტეტში შესაბამისად, 20,0 და 23,9 კაცი, თიანეთის მუნიციპალიტეტში 14,9 და 19,3 კაცი და ა.შ. ამასთანავე, მცირდება ქალების რაოდენობა ყველაზე ნაყოფიერ ასაკში (20-35 წლები). კიდევ უფრო ინტენსიური გახდება მიგრაციული პროცესები. თავშესაფრის მინიჭების ევროპული სააგენტოს მონაცემებით, 2017 წელს, 2016 წელთან შედარებით, ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში თავშესაფრის მაძიებელი საქართველოს მოქალაქეების რაოდენობამ 35 პროცენტით მოიმატა და 10 455 კაცს მიაღწია.

არსებული დემოგრაფიული ვითარებიდან თავის დაღწევა მეტად ძნელია. დრო კი არ ითმენს. კატასტროფიული დემოგრაფიული ვითარების გამოსასწორებლად საჭიროა, მთავრობამ რაც შეიძლება მალე, მთელი ერის მონაწილეობით გაატაროს საგანგაშო დემოგრაფიული ვითარების შესაბამისი საგანგებო ღონისძიებები, აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკა. თუ გულხელდაკრეფილი დავსხდებით, არც ისე შორს იქნება ის დრო, როდესაც ბოლო ქართველი წინას დამარხავს.

ზემოთ აღნიშნული მსჯელობა თვალნათლივ გვიჩვენებს, რომ ქვეყანაში დემოგრაფიული ვითარება მეტად მძიმეა და, მაშასადამე, საგანგაშო. დრო აღარ ითმენს. აუცილებელია საგანგებო ღონისძიებების გატარება. უნდა განხორციელდეს აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკა – შემუშავდეს საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების პროგრამა. სრულებითაც არ ვფიქრობთ, რომ წინამდებარე პროგრამა არის უნაკლო და დაზღვეული შეცდომებისაგან. ალბათ, პროგრამაში დასამატებელი და გამოსაკლები წინადადებებიც დაიძებნება. მოტანილ ღონისძიებათა სხვაგვარი ინტერპრეტაციაც გახდება საჭირო. მაგრამ მიგვაჩნია, მთლიანობაში პროგრამა თანამედროვე დემოგრაფიულ მეცნიერებაში დაგროვილი ცოდნის გამოყენებით და ეროვნულ ინტერესებთან შეხამებით არის შემუშავებული. საჭიროდ ვთვლით, შედგეს სპეციალისტთა კომისია ხუთი-ექვსი კაცის შემადგენლობით, რომლის ნევრებსაც შრომა აუნაზღაურდებათ და რომელიც გონივრულ ვადაში საბოლოო სახეს მისცემს პროგრამას. პარალელურად მედიის მეშვეობით პროგრამა საზოგადოების ფართო მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს, რათა მოსახლეობამ სრულად გაიცნობიეროს მოსალოდნელი რეალობის საფრთხე. საბოლოოდ პროგრამა მთავრობას გადაეცემა დასამტკიცებლად, რომელმაც უნდა გამოავლინოს საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების პროგრამის პრაქტიკული განხორციელების პოლიტიკური ნება.

უკვე ნლებია მთავრობა და საზოგადოებაც საუბრობს იმის შესახებ, რომ მრავალშვილიანობა გადაგვარჩენს, მოხუცებს უნდა შევუქმნათ ცხოვრების ღირსეული პირობები, მრავალშვილიან ოჯახებს უნდა დავუხმაროთ, მაგრამ საქმე ამას იქით არ მიდის. ძალიან გაგვიგრძელდა უნაყოფო საუბრები. თუ კიდევ ასეთ უნაყოფო საუბრებში განვლევთ დროს და არ მივხედავთ ყველაზე დიდ ეროვნულ სატიკივარს, ქართველი თავის ქვეყანაში სანთლით საძებარი გაგვიხდება.

დემოგრაფიული პოლიტიკა წარმოადგენს სახელმწიფო ორგანოებისა და არასახელმწიფო საზოგადოებრივი ორგანიზაციების მიზანმიმართულ მოღვაწეობას მოსახლეობის კვლავწარმოების პროცესების რეგულირების სფეროში, რომელიც გამომდინარეობს საზოგადოების მოთხოვნებიდან. ამ მიზნის მისაღწევად დემოგრაფიული პოლიტიკა ძირითადად ღონისძიებათა ოთხ ჯგუფს გულისხმობს. პირველი ჯგუფი მოიცავს ნორმატიულ-სამართლებრივ აქტებს – კანონებს, დადგენილებებს, ბრძანებულებებს, კერძოდ როგორიცაა: ქორწინების მინიმალური ასაკის დადგენა, აბორტის უფლება, ბავშვთა უფლებები და სხვ. მეორე ჯგუფი შეიცავს დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების სოციალურ-ეკონომიკურ ღონისძიებებს. მესამე ჯგუფს მიეკუთვნება საინფორმაციო-პროპაგანდისტული ღონისძიებები, ხოლო მეოთხე ჯგუფი ორგანიზაციული ხასიათის ღონისძიებებია, კერძოდ, როგორიცაა: ალკოჰოლიზმთან და ნარკომანიასთან ბრძოლის სამსახურები, ცალკეული დემოგრაფიული პრობლემების გადაწყვეტის სამთავრობო სტრუქტურები და სხვ.

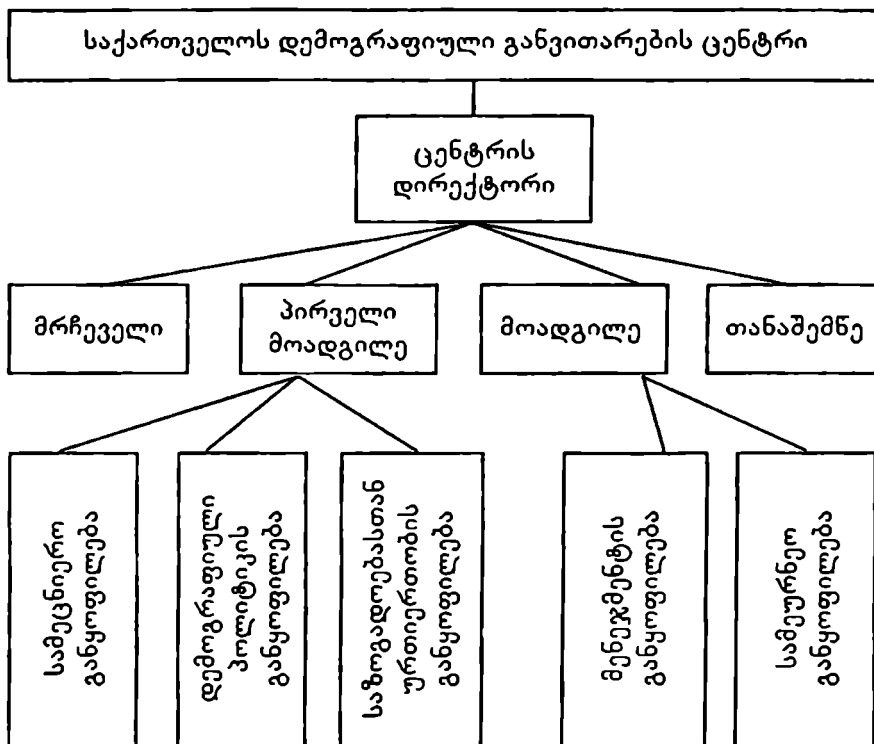
წინამდებარე დემოგრაფიული პოლიტიკა ქვეყანაში მიმართულია ძირითადად შობადობის ცვლილებაზე, კერძოდ მის ამაღლებაზე, როგორც დემოგრაფიული კვლავწარმოების ძირითად მაჩვენებელზე. საერთოდ დემოგრაფიული პოლიტიკა უშუალოდ ორიენტირებულია დემოგრაფიული კვლავწარმოების მაჩვენებლების ცვლილებაზე, მაშინ როდესაც საოჯახო პოლიტიკა მიმართულია ოჯახის, როგორც სოციალური ინსტიტუტის მხარდაჭერაზე და ოჯახთა გარკვეული ჯგუფებისადმი (ახალგაზრდა ოჯახები, მარტოხელა ოჯახები, ბავშვიანი ოჯახები და სხვ.) დახმარებაზე. გარკვეული ზომით დემოგრაფიული განვითარების პროგრამაში საოჯახო პოლიტიკის პრობლემების გადაჭრის ღონისძიებებიცაა განხილული იმ ფარგლებში, რის საშუალებასაც მოგვცემს მოზიდული ფინანსური რესურსები.

საქართველოში დემოგრაფიული ვითარების სპეციფიკიდან გამომდინარე და აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის სრულყოფილად განხორციელებისთვის აუცილებელია არასამთავრობო ორგანიზაციის

– საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრის (შემდეგში „ცენტრი“) შექმნა, რომელსაც ადგილზე ექნება ფილიალები, და მთავრობის მხარდაჭერა.

უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების პირობებში საჭიროა, რაც შეიძლება სწრაფად და მთელი სისრულით დავინყოთ აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში, შემდეგში რაც უნდა დიდი სახსრები დავხარჯოთ ამ მიმართულებით, სასურველი შედეგი ძალიან მცირე ან საერთოდ არ იქნება.

საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრის ორგანიზაციული სტრუქტურა

დემოგრაფიული ვითარების მყისიერად გაუმჯობესება შეუძლებელია. იგი უალრესად აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების შემთხვევაშიც კი, ორ თაობას მაინც საჭიროებს. თაობის სიგრძე კი დროის ის საშუალო ინტერვალია, რომელიც ყოფს მშობელთა და შვილთა თაობას. გაანგარიშებულია, რომ გოგონები როდესაც მიაღწევენ დაახლოებით 28-30 წლის ასაკს, მაშინ ხდება დედათა თაობის სრული ჩანაცვლება. ეს იმას ნიშნავს, რომ მყისიერად ვერ გავაუმჯობესებთ დემოგრაფიულ ვითარებას, რაც არ უნდა დიდი ფინანსური სახსრები გავიღოთ, რადგან დემოგრაფიული პროცესები გარკვეული ინერტულობით ხასიათდება – დაქორწინება შეიძლება მხოლოდ გარკვეული ასაკის მიღწევის შემდეგ, ბავშვი ვერ გაჩნდება ცხრა თვეზე ადრე, შეუძლებელია მრავალშვილიანობის მასობრივი გავრცელება და სხვ.

შემდეგი გაანგარიშებაც ნათელჰყოფს ჩვენს მსჯელობას. 1980-1989 წლებში, 10 წელიწადში, 454 ათასი გოგონა დაიბადა. დაუშვათ, რომ ყველას შეეძინა 2-2 ბავშვი (ამჟამად ერთი ქალი თავისი სიცოცხლის განმავლობაში საშუალოდ 2 ბავშვზე ნაკლებს აჩენს და თაობათა განახლება ერთი და იმავე რაოდენობით ვერ ხერხდება), მაშინ ამ 454 ათას გოგონას ეყოლება 908 ათასი ბავშვი. ორი ათწლეულის შემდეგ, 2000-2009 წლებში, ისევ 10 წელიწადში, დაიბადა 236 ათასი გოგონა. თუ გავატარებთ აქტიურ დემოგრაფიულ პოლიტიკას და ამ 236 ათას გოგონას თითოეულს ეყოლება 3 ბავშვი, მაშინ ქვეყანაში დაიბადება 708 ათასი ბავშვი. ე. ი. ზუსტად 200 ათასი ბავშვით ნაკლები, ვიდრე დაბადეს 1980-1989 წლებში დაბადებულმა გოგონებმა. მხოლოდ შემდეგ თაობაში, თუ გატარებული ღონისძიებების შედეგად ნორმა გახდება 3 ბავშვიანი ოჯახი, დაიწყება მოსახლეობის გაფართოებელი გამრავლება.

ამდენად დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება საუკეთესო ხელშეწყობის პირობებშიც კი, დროის მცირე მონაკვეთში (10 და თუნდაც 15 წელიწადში), სასურველ შედეგს ვერ გამოიღებს, მით უმეტეს უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების პირობებში. თუმცა, რა თქმა უნდა, თანდათანობით ხდება დემოგრაფიული ვითარების გაუმჯობესება. ამიტომ აუცილებელია დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება ხანგრძლივი პერიოდისათვის. საფრანგეთში სწორედ ხანგრძლივ პერიოდზე გათვლილი დემოგრაფიული ღონისძიებების გატარების შედეგად გაუმჯობესდა დემოგრაფიული ვითარება და ამჟამად ევროპის ქვეყნებს შორის საფრანგეთში დემოგრაფიული მაჩვენებლები თითქმის ყველაზე უკეთესია. არც ისე იშვიათად, სწორედ ეს მომენტი ელობება წინ დემოგრაფიული ვითარების გაუმჯობესებას, რად-

გან მოცემული ხელისუფლების მიერ დანყებულ დემოგრაფიული პოლიტიკის დადებით შედეგებს საბოლოოდ უკვე სხვა ხელისუფლება იღებს. დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების ინიციატორ ხელისუფლებას კი, ასე ვთქვათ, „უქმად“ ეხარჯება განეული საკმაოდ სოლიდური ფინანსური რესურსები. ის მხოლოდ ნაწილობრივ იმკის მის მიერ განეული სამუშაოს შედეგებს, თუმცა საბოლოოდ, მოგებული მთელი ერი რჩება. ამიტომ ხელისუფლებაში უფრო ხიან მძიმე დემოგრაფიული ვითარების გაჯანსაღებისათვის კოლოსალური თანხების გაღებას და ამით დიდი ეროვნული ინტერესების უგულებელყოფა ხდება. მხოლოდ მაღალი პატრიოტული შეგნების ხელისუფლება იწყებს გონივრული პოლიტიკის გატარებას უმძიმესი დემოგრაფიული პრობლემების მოსაგვარებლად, რომელსაც მიაჩნია, რომ ყველაზე მნიშვნელოვანი ფასეულობა არის ერის გამრავლება და მისი უწყვეტობის უზრუნველყოფა.

ქვეყნის დემოგრაფიული განვითარება, წარმატებული დემოგრაფიული პოლიტიკა მდგრად ეკონომიკურ განვითარებას ეფუძნება. უახლოეს ათ წელიწადში, და შეიძლება უფრო მეტი დროის განმავლობაშიც, ქვეყანა ვერ შეძლებს მიაღწიოს ეკონომიკური განვითარების იმ დონეს, რომელიც უზრუნველყოფს კატასტროფის პირზე მისული დემოგრაფიული ვითარების გაუმჯობესების რამდენადმე საიმედო პერსპექტივას. ამ პერიოდში ეკონომიკური ფაქტორის გარდა თვით დემოგრაფიული ფაქტორიც არანაკლებ როლს შეასრულებს. ათ წელიწადში, მოსახლეობის ამჟამად არსებული დეფორმირებული ასაკობრივი სტრუქტურის პირობებში, მოსახლეობის დაბერების დონე და, შესაბამისად, პენსიონერების რაოდენობაც შესამჩნევად გაიზრდება. არც პენსია გაჩერდება ერთ დონეზე და ათ წელიწადში, წესით და რიგით, იგი ორჯერ მაინც უნდა გაიზარდოს. დაბერებული მოსახლეობის ზრდასთან ერთად მნიშვნელოვნად გაიზრდება სახელმწიფოს მიერ მათ სამკურნალოდ განეული ხარჯებიც, რაც მძიმე ტვირთად დაანება სახელმწიფო ბიუჯეტს.

ქვეყნის „დემოგრაფიული ორმოდან“ ამოსვლას უაღრესად დიდი ფინანსური სახსრები სჭირდება, მაგრამ სახელმწიფო ბიუჯეტი ვერ უზრუნველყოფს ქვეყანაში აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის საჭირო მასშტაბებით განხორციელებას. საჭირო ხდება სხვა გზების მოძიებით შესაბამისი ფინანსური სახსრების მოზიდვა. დემოგრაფიული ვითარება საგანგაშოა და საჭიროა საგანგებო ღონისძიებების განხორციელება. ამ, შეიძლება ითქვას, ყველაზე დიდ ეროვნულ სატკივარს მთელმა ერმა უნდა უმკურნალოს, შესაბამისი სახსრებიც ერმა უნდა

გაილოს – ერმა ერი უნდა გადაარჩინოს. ამისთვის საჭიროა საქართველოს პარლამენტის მიერ სპეციალური კანონების მიღება, რადგან არავის არ აქვს უფლება ერის ყოფნა-არყოფნის საკითხი სასწორზე დადოს. შეიძლება შესაბამისი კანონების მიღება წინააღმდეგობაშიც მოვიდეს არსებულ კანონმდებლობასთან, მაგრამ ეს ბარიერიც უნდა გადავლახოთ ერის ფიზიკური უწყევობის შენარჩუნების მიზნით. საზოგადოებრივი სოლიდარობა ამ საქმეში გადამწყვეტ ფაქტორად მიგვაჩნია. დემოგრაფიული პოლიტიკის გასატარებლად საზოგადოებამ უნდა გამონახოს ფინანსური წყაროები. უპირველეს ყოვლისა, უნდა გამოიძებნოს სხვადასხვა სახეობის გადასახადები, გაიზარდოს ზოგიერთი პროდუქციის აქციზზე გადასახადი დემოგრაფიული საჭიროებისათვის იმ რაოდენობით, რომელიც მისაღები იქნება მოსახლეობისათვის. ასეთ პრაქტიკას, როგორც დემოგრაფიული მიზნით, ისე სხვა შემთხვევაშიც, ზოგიერთი ქვეყანაც იყენებს, რის შესახებაც გაეროს მოსახლეობის ფონდის თანამშრომლებიც აღნიშნავენ. ხაზგასმით უნდა მივუთითოთ, რომ, მაგალითად, იტალიაში ძლიერი მიწისძვრის დროს მიყენებული ზარალის აღსადგენად და ისტორიული შენობების რესტავრაციისათვის მთავრობის დადგენილებით რამდენიმე წლით მცირედ იზრდება ბენზინის ფასი. აქვე უნდა აღინიშნოს იმის შესახებაც, რომ ქვეყანაში, განსაკუთრებით დემოგრაფიულად მძიმე რეგიონებში, 2014 წლის ივლისიდან მესამე ბავშვის დაბადების შემთხვევაში ოჯახს ბარად ეძლევა 150, ხოლო მთაში 200 ლარის ოდენობით დახმარება. ღონისძიებამ დადებითი შედეგი უკვე გამოიღო და ამ რეგიონებში გაიზარდა მესამე ბავშვის დაბადების შემთხვევები, მაგრამ დახმარება არ არის საკმარისი და იგი უფრო წონადი უნდა იყოს. ამასთან ეს ღონისძიება მხოლოდ ორ ნელზეა გათვლილი, რაც საგრძნობლად აფერხებს მის ეფექტიანობას. დემოგრაფები სამართლიანად მიუთითებენ იმის შესახებ, რომ ფინანსური და სოციალური რისკები დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებასთან დაკავშირებით არ არის დიდი: თუ დახმარების გაზრდის შემთხვევაში საგრძნობლად არ გაიზრდება დაბადებულთა რიცხვი, სამაგიეროდ გაუმჯობესდება მრავალშვილიანი ოჯახების ცხოვრების პირობები, მოსახლეობის ცხოვრების „ხარისხი“, რაც ამჟამად მნიშვნელოვანია.

მოსახლეობისათვის უმძიმესი დემოგრაფიული პრობლემების გაცნობისა და ამ პრობლემებზე მთელი ერის ყურადღების გამახვილების, დემოგრაფიული ცოდნის ამაღლებისა და საბოლოოდ დემოგრაფიული ვითარების გაჯანსაღების მიზნით გამოცხადდეს კონკურსები დემოგრაფიულ თემატიკასთან დაკავშირებით უმსხვილეს გადამხდელთა მიერ:

- საუკეთესო სამეცნიერო დემოგრაფიული ნაშრომისათვის;
- დემოგრაფიულ პრობლემებზე შესაქმნელი ფილმის საუკეთესო სცენარისათვის;
- საუკეთესო პუბლიცისტური ნაშრომებისათვის დემოგრაფიაში;
- დემოგრაფიულ თემატიკაზე შექმნილი საუკეთესო მოთხრობისათვის;
- დემოგრაფიულ თემატიკაზე შექმნილი უკეთესო ლექსის ან ლექსების ციკლისათვის;
- გამოიცეს „საქართველოს დემოგრაფიის“ ოთხტომეული (I ტომი – საქართველოს მოსახლეობის რაოდენობა, II ტომი – საქართველოს მოსახლეობის ბუნებრივი მოძრაობა, III ტომი – საქართველოს რეგიონული დემოგრაფია (ორ ნიგნად), IV ტომი – საქართველოს მოსახლეობის ეთნიკური შემადგენლობა);
- გამოიცეს ხუთენოვანი დემოგრაფიული ლექსიკონი;
- ნამყვანმა ტელევიზიებმა ყოველდღიურად გარკვეული დრო (15-20 წამი) დაუთმონ დემოგრაფიული ხასიათის რეკლამებს უფასოდ;
- ტელევიზიებმა დილის გადაცემა დაიწყონ ცნობით, თუ რამდენი ბავშვი დაიბადა ქვეყანაში წინა დღეს;
- განსაკუთრებული ყურადღება უნდა დაეთმოს დემოგრაფიული პრობლემების გამუქებას, დემოგრაფიული ვითარების შესაბამისი საზოგადოებრივი აზრის შემუშავებას, დემოგრაფიული მოვლენებისა და პროცესების შესახებ მოსახლეობის სისტემატურ ინფორმირებას, მოსახლეობის დემოგრაფიული განათლების ამაღლებას;
- არსებითად უნდა ავამაღლოთ მოსახლეობის დემოგრაფიული ცოდნა (ნაადრევი და დაგვიანებული ქორწინების მავნებლობა; ბავშვების გაჩენებს შორის ორი წლის ინტერვალის დაცვა; დროული დაქორწინების სიკეთე; ხელმეორედ დაქორწინებისთვის დადებითი საზოგადოებრივი აზრის შექმნა; თვითშენახვითი ქცევის ამაღლება; პირადი ჰიგიენის დაცვა; კონტრაცეპტივების გამოყენება, როგორც არასასურველი ორსულობის თავიდან აცილების ყველაზე ეფექტური მეთოდი; მავნე ჩვევების – ალკოჰოლიანი სასმელების ზედმეტად მიღების, ნარკოტიკებისა და თამბაქოს მოხმარების, აღმოფხვრა, საერთოდ ჯანსაღი ცხოვრების წესის დამკვიდრება და სხვ.). ამ მიმართულებით განსაკუთრებით უნდა გააქტიუროს მუშაობა მედია-საშუალებებმა. ცენტრმა უნდა იზრუნოს სამეცნიერო და პოპულარული დემოგრაფიული ლიტერატურის გამოცემისათვის, რაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს დემოგრაფიულ ვითარებას ქვეყანაში;
- დაფინანსდეს გაზეთი „საქართველოს დემოგრაფია“-ს გამოშ-

ვება, რომლის გამოცემა ამჟამად უსახსრობის გამო შეჩერებულია. დაევალოთ სახელმწიფო უწყებებს, მუნიციპალიტეტებს, მსხვილ გადამხდელებს, უმაღლეს სასწავლებლებს, ბიბლიოთეკებს გარკვეული რაოდენობით ამ გაზეთის გამოწერა. ამასთან გამარტივდეს, როგორც გამონაკლისი გაზეთის გამოწერის პროცედურა უშუალოდ ხელშეკრულების დადების საფუძველზე;

- მთლიანად აიკრძალოს თამბაქოს რეკლამა;

- დემოგრაფიული მოვლენებისა და პროცესების შესახებ საიმედო სტატისტიკურ-დემოგრაფიული მონაცემებისა მისაღებად, რომლის გარეშე შეუძლებელია ქვეყანაში დემოგრაფიული ვითარების მეცნიერული ანალიზი და შესაბამისად აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარება, მოწესრიგდეს მიმდინარე სტატისტიკურ-დემოგრაფიული აღრიცხვა და ამაზე კონტროლი და პასუხისმგებლობა დაეკისროს საქართველოს სტატისტიკის ეროვნულ სამსახურს;

- პასპორტში უნდა აღდგეს გრაფა ეროვნების შესახებ, რათა დაკმაყოფილდეს მოქალაქეთა სურვილი და ამასთან შესაძლებელი გახდეს ეროვნულ ჭრილში დემოგრაფიულ-სტატისტიკური მონაცემების დამუშავება და ანალიზი;

- სახელმწიფომ შესაბამის სამსახურებთან ერთად (სტატისტიკის ეროვნული სამსახური, იუსტიციის სამინისტრო, შინაგან საქმეთა სამინისტრო და სხვ.) უნდა შეადგინოს მოსახლეობის რეგისტრი, როგორც ეს ჩრდილოეთ ევროპის ქვეყნებშია;

- ფიზიკურად, ფსიქიკურად და სულიერად ჯანსაღი თაობის აღზრდის მიზნით დაიხსროს სათამაშო დანესებულებები;

- ტელევიზიის არხებზე აიკრძალოს ისეთი ფილმების ჩვენება, სადაც გამოკვეთილად ნაჩვენებია მასობრივი მკვლელობები, ადამიანის წამებით სიცოცხლის გამოსალმება, გაუპატიურებისა და პორნოგრაფიის ამსახველი სცენები;

- სატელევიზიო გადაცემებსა და ფილმებში აიკრძალოს ყოველგვარი უხამსი, უნაწიური სიტყვების ხმარება;

- უწყებებში, სანარმოებსა და ორგანიზაციებში, ქვეყანაში არსებული დემოგრაფიული ვითარების შესახებ, ჩატარდეს ფასიანი საჯარო ლექციები;

- მუნიციპალიტეტებმა შეადგინონ გეგმა, თუ რა დემოგრაფიული ხასიათის ღონისძიებების გატარებას აპირებენ წლის განმავლობაში.

ქვეყანაში დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისათვის მთავარია ფინანსური სახსრების მოძიება. ამ მიზნით:

- საქართველოს სახელმწიფოს ბიუჯეტიდან დემოგრაფიული

პრობლემების მოგვარების საჭიროებისათვის უნდა გამოიყოს მისი მთლიანი მოცულობის 1,0 პროცენტი. საქართველოს პარლამენტმა უნდა მიიღოს კანონი, როგორც გამონაკლისი, სახელმწიფო ბიუჯეტიდან არასამთავრობო სექტორში – დემოგრაფიული განვითარების ცენტრში – თანხის გადარიცხვის შესახებ;

- ერთ კოლოფ სიგარეტზე უნდა გაიზარდოს აქციზზე გადასახადი დემოგრაფიული საჭიროებებისათვის საშუალოდ 30 თეთრით, რაც წელიწადში შეადგენს დაახლოებით 125 მილიონ ლარს;

- უნდა გაიზარდოს ერთი ლიტრი ალკოჰოლური სასმელების საცალო ფასი 50 თეთრით, ლუდისა კი 10 თეთრით, როგორც ქვეყნის შიდა ბაზარზე, ისე საექსპორტო პროდუქციაზე. წლიური შემოსავალი აღნიშნული პროდუქციის გაყიდვიდან წელიწადში 39 მილიონი ლარი იქნება;

- უალკოჰოლო სასმელების, მინერალური და მტკნარი წყლების ერთი ლიტრის საცალო ფასი უნდა გაიზარდოს 10 თეთრით, როგორც შიდა ბაზარზე, ისე საექსპორტო პროდუქციაზე. ამ შემთხვევაში დემოგრაფიული ცენტრის შემოსავალი 49 მილიონი ლარი იქნება;

- ერთ ლიტრ ბენზინზე სააქციზო გადასახადი უნდა გაიზარდოს 3 თეთრით. ამ შემთხვევაში დემოგრაფიული საჭიროებებისათვის როგორც იმპორტირებულ, ისე ადგილობრივი წარმოების საწვავიდან მიღებული შემოსავალი 42 მილიონ ლარს შეადგენს.

დემოგრაფიული განვითარების ცენტრის შემოსავლები სიგარეტიდან, ბენზინიდან, ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელებიდან დანვრილებით გაანგარიშებულია საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურისა და შემოსავლების სამსახურის მიერ მონოდებული შესაბამისი სტატისტიკური მონაცემების საფუძველზე.

- განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია მთელი ერის მონაწილეობა მოსახლეობის ფიზიკური უწყვეტობის შენარჩუნების საქმეში. ამ მიზნით საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრში უნდა გადარიცხოს დემოგრაფიული ანარიცხები ხელფასიდან. კერძოდ, 1000 ლარამდე ხელფასის შემთხვევაში 0,2 პროცენტის ოდენობით (თუ ხელფასი შეადგენს 500 ლარს გადარიცხება ერთი ლარი, ხოლო თუ 900 ლარს – 1,80 ლარი), 1000 ლარიდან 2000 ლარამდე – 0,5 პროცენტი, 2000 ლარიდან 5000 ლარამდე – 0,75 პროცენტი, 5000 ლარიდან 10 000 ლარამდე 1,0 პროცენტი, 10 000 ლარის ზემოთ – 150 ლარი. ამ გადასახადს იხდის ყველა დასაქმებული პირი მიუხედავად იმისა იღებს თუ არა დახმარებას მრავალშვილიანობისათვის.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურის მონაცემე-

ბით 2015 წელს შინამეურნეობების ინტეგრირებული გამოკვლევის მიხედვით სულ დასაქმებული იყო 1 779,9 ათასი კაცი, აქედან 274,9 ათასი (15,4 პროცენტი) სახელმწიფო სექტორში, ხოლო 1505 ათასი კაცი არასახელმწიფო სექტორში (84,6 პროცენტი – აქარ იგულისხმება ისინი, ვინც მხოლოდ საოჯახო მეურნეობაშია დასაქმებული, ამუშავებს საკუთრებაში არსებულ მიწას და სხვა). თუ დავუშვებთ, რომ 1 779,9 ათასი დასაქმებულიდან ყოველთვიურად სულ საშუალოდ 2 ლარი მაინც გადაირიცხება დემოგრაფიული საჭიროებებისთვის, მაშინ წლის განმავლობაში ეს თანხა 43 მილიონ ლარს შეადგენს.

- მსხვილმა გადამხდელებმა საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრს ყოველთვიურად უნდა გადაურიცხონ საშუალოდ 1000 (ათასი) ლარი. შემოსავლების სამსახურის მონაცემებით, ამჟამად ქვეყანაში 1 417 მსხვილი გადამხდელია. წლის განმავლობაში ეს თანხა 17 მილიონ ლარს შეადგენს.

- დანესდეს უშვილობის გადასახადი როგორც საბიუჯეტო, ისე კერძო სექტორში 20 წლისა და უფროსი ასაკის დასაქმებულებზე, ხელფასის 1,0 პროცენტის რაოდენობით, რომელიც ძირითადად მოხმარდება უშვილო დედების მკურნალობას. უშვილობის გადასახადი დედას უწყდება ორსულობის პერიოდში და საბოლოოდ ბავშვის ცოცხლადდაბადებისთანავე. მამას უშვილობის გადასახადი უწყდება დედის პარალელურად, თუ ის ბავშვის დედასთან იმყოფება ოფიციალურ (რეგისტრირებული) სამოქალაქო ქორწინებაში. ყოველივე ეს მით უფრო საგულისხმოა, რომ ამჟამად ოჯახების სულ მცირე 10 პროცენტი უნაყოფოა და საჭიროებენ მკურნალობას. ამასთან 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის მონაცემებით, 15 წლისაზე უფროსი ასაკის მოსახლეობის 20,3 პროცენტი (614 357 კაცი) არასოდეს ყოფილა ქორწინებაში. ამ ღონისძიების შედეგად „ცენტრის“ შემოსავალი წელიწადში დაახლოებით 8 მილიონი ლარი იქნება.

უშვილობის გადასახადის შემოღებას უთუოდ აქვს მორალური უფლება, თუმცა საზოგადოების დამოკიდებულება ამ საკითხისადმი არაერთგავროვანია. ადამიანთა მოდგმის უმაღლესი მიზანია სიცოცხლის უწყვეტობის შენარჩუნება. ყველა ისტორიულ ეპოქაში სიცოცხლის გაგრძელება დიდ ძალისხმევას მოითხოვდა, რომელსაც მომავლისათვის უფროსი თაობა მატერიალური, სულიერი და მორალური დანახარჯების სახით მუდმივი მონაცვლეობის შესანარჩუნებლად იღებდა. ადამიანი ყველა ფასეულობაზე მაღლა თავის მონაგარს აყენებს. იგი შვილების გაზრდით ინარჩუნებს ერის ფიზიკურ და სულიერ უწყვეტობას, მემკვიდრეობით გადასცემს იმ ტრადიციებს, ნიშან-თვისებებს, იმ სილამაზეს, რაც ერს გააჩნია. იგი იკლებს მა-

ტერიალურ კეთილდღეობას, უზარმაზარ დროს ხარჯავს ბავშვების აღზრდასა და მოვლაზე. და თუ ერს უნდა სიცოცხლის გაგრძელება, სულიერი და ფიზიკური უწყვეტობის შენარჩუნება, მაშინ ეს ტვირთი საზოგადოებამ მეტნაკლებად თანაბრად უნდა გაინაწილოს, მით უმეტეს, ექსტრემალურ პირობებში, როდესაც არც ერთი პიროვნება არ არის თავისუფალი ინდივიდუალური და ეროვნული პასუხისმგებლობისგან. ამასთან, უშვილი ადამიანები, რომლებიც ყველა ცხოვრებისეული სიკეთით სარგებლობენ, მნიშვნელოვანწილად დამოკიდებულნი არიან იმაზე, რომ სხვებს ჰყავთ შვილები და იმ სხვების შრომის შედეგებს ხშირად უფასოდ იღებენ, ითვისებენ. ამდენად, ეროვნული, საზოგადოებრივი და წმინდა პრაგმატული ინტერესები ყოველგვარ ბარიერს უხსნის უშვილობის გადასახადის დაწესებას. ამაში ვერც ადამიანის უფლებების დარღვევას ვხედავთ, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში, უფრო დიდი, ქვეყნისა და ერის უფლებები ირღვევა და ილახება.

▪ საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრს გარკვეული შემოსავლები ექნება შემონირულობების სახით როგორც ქვეყანაში, ისე უცხოეთში მცხოვრები თანამემამულეებისაგან.

შობადობის ნახალისების მიზნით დედებს, რომლებიც უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების მქონე რეგიონებში მუდმივად ცხოვრობენ (ბავშვის დაბადებამდე ცხრა თვე, ხოლო შვიდთვიანი ბავშვის დაბადებამდე – 7 თვე) ათი წლის განმავლობაში მიეცემათ ყოველთვიური დახმარება მესამე შვილზე 300 (სამასი) ლარის, ხოლო ყოველ მომდევნო შვილზე 200 (ორასი) ლარის ოდენობით. დახმარებები ერთმანეთს არ გადაფარავენ. დედის გარდაცვალების შემთხვევაში დახმარება ეძლევა მამას (მზრუნველს ან მეურვეს), ხოლო განქორწინების შემთხვევაში იმ მშობელს, რომელთანაც ბავშვი რჩება. თუ დახმარების მიმღები მშობელი საცხოვრებლად სხვა რეგიონში გადავიდა, სადაც კანონით არ ხდება დახმარების განევა, მას უწყდება დახმარება. ბავშვის გარდაცვალების შემთხვევაში დახმარების გაცემა წყდება, მაგრამ იცვლება ბავშვების რიგითობის ნომერაცია არსებული მდგომარეობის შესაბამისად (მაგალითად, თუ დედას დემოგრაფიული პოლიტიკის დაწყებიდან ეყოლება სამი შვილი და რომელიმე შვილი გარდაეცვალა, მას დახმარება საერთოდ შეუწყდება, ხოლო თუ ოთხი ან მეტი შვილი ეყოლება და პირველი სამი შვილიდან რომელიმე გარდაეცვალა, მაშინ იგი მაინც მიიღებს მესამე შვილისთვის დაწესებულ დახმარებას 300 ლარი ოდენობით და ა.შ.).

მძიმე ეკონომიკური ვითარების პირობებში სახელმწიფოსა და

ხალხს არ შეუძლია აღნიშნული ღონისძიება გაატაროს მთელი ქვეყნის მასშტაბით. მაგრამ იმ რეგიონებში სადაც მოსახლეობის ბუნებრივი მატება შედარებით მაღალია (თბილისი, აჭარა, სამცხე-ჯავახეთი, ქვემო ქართლი), საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრი მაინც გადარიცხავს ამ რეგიონებში სოლიდურ თანხას გაჭირვებული მრავალშვილიანი ოჯახების დახმარებისთვის.

მძიმე დემოგრაფიული ვითარების მქონე რეგიონებში ცხოვრობს საქართველოს მოსახლეობის 45,0 პროცენტი და ქართველების ზუსტად ნახევარი – 50,0 პროცენტი.

დემოგრაფიული პოლიტიკა ითვალისწინებს მთელი ქვეყნის მასშტაბით ბავშვთა მძიმე დაავადებების უფასო მკურნალობას. უფასო იქნება აგრეთვე უშვილობის მკურნალობა მთელ ქვეყანაში.

შობადობის დონის ამალღების სოციალურ-ეკონომიკური ხასიათის ღონისძიებებს შორის ამ ეტაპზე ყველაზე მიზანშეწონილად მიგვაჩნია იმ რეგიონებში, სადაც უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარებაა და ადგილი აქვს მოსახლეობის დეპოპულაციას (მოსახლეობის აბსოლუტური რაოდენობის შემცირებას, კერძოდ, როდესაც მოკვდაობის ზოგადი კოეფიციენტის სიდიდე მეტია შობადობის ზოგადი კოეფიციენტის სიდიდეზე), ოჯახში მესამე და მომდევნო რიგითობის ბავშვის გაჩენის შემთხვევაში ოჯახს მიეცეს სოლიდური ფინანსური დახმარება. ასეთი რეგიონებია: გურია, იმერეთი, კახეთი, მცხეთა-მთიანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი, სამეგრელო-ზემო სვანეთი, შიდა ქართლი. ეს მით უფრო მნიშვნელოვანია, რომ მთლიანად ქვეყანაში დემოგრაფიული ვითარება დამოკიდებულია რეგიონებში დემოგრაფიული განვითარების მდგომარეობაზე, რომელსაც საგრძნობლად განსაზღვრავს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონე, რელიგიური და ბუნებრივი პირობები თუ სხვა ფაქტორები. ზოგჯერ თვით რეგიონის შიგნით, მუნიციპალიტეტების დონეზეც კი დემოგრაფიულ პროცესებზე მოქმედი ფაქტორები მეტად განსხვავებულია და სახეზე გვაქვს კვლავწარმოების ასევე მკვეთრად განსხვავებული რეგიონული დიფერენციაცია.

ოჯახში განსაკუთრებით მესამე და მეოთხე ბავშვების დაბადების შემთხვევები არამარტო ზრდის შობადობას და მოსახლეობის ბუნებრივ მატებას, არამედ ამ ფაქტს სხვა მხრივაც უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს ერის ცხოვრებაში.

მესამე და მომდევნო რიგითობის ბავშვებზე განეული დანახარჯები მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს არა მარტო შობადობის გაზრდას, არამედ ჯანმრთელი თაობის გამრავლებასაც. დახმარებები

საშუალებას მისცემს მოსახლეობას დროულად იზრუნოს ფიზიკურად და სულიერად ჯანსაღი თაობის აღზრდაზე, საერთოდ მათი ჰიგიენური პირობების გაუმჯობესებაზე. ეს, თავის მხრივ, იმასაც ნიშნავს, რომ სახელმწიფოს გარკვეულწილად შეუმცირდება ჯანმრთელობის დაცვისთვის გასანევი დანახარჯები.

უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების მქონე რეგიონებში მესამე ბავშვზე ყოველთვიურ 300, ხოლო მეოთხე და მომდევნო რიგითობის ბავშვებზე 200 ლარიან დახმარებას აუცილებლად მოყვება ერთი მეტად დადებითი თამდევი შედეგი – შემცირდება მიგრაცია სოფლიდან ქალაქად, გასაკუთრებით თბილისში, სადაც ეს ღონისძიება არ ვრცელდება. ამავე დროს, უაღრესად მნიშვნელოვანია ეს ღონისძიება იმ მხრივაც, რომ ახალგაზრდა ოჯახების ნაწილი, რომლებმაც მძიმე ეკონომიკური პირობების გამო აღნიშნულ რეგიონებში დატოვეს მშობლიური სოფელი, დაუბრუნდება თავის კუთხეს და თუ მესამე და მომდევნო რიგითობის ბავშვებს გააჩენენ, მიიღებენ ყოველთვიურ სოლიდურ დახმარებას.

დემოგრაფიული პოლიტიკა მრავალმხრივი ღონისძიებების გატარებას გულისხმობს, მაგრამ იმასაც ვიღებთ მხედველობაში, რომ დემოგრაფიული ვითარების გაუმჯობესების ღონისძიებებს სხვადასხვა უწყებებიც ანხორციელებენ. მაგალითად, მოსახლეობის ჯანმრთელობის სრულყოფის პროგრამებს შესაბამისი სამინისტრო ამუშავებს და ა.შ. ამიტომ მიზანშეწონილად მივიჩნიეთ მთელი დახმარება მივმართოთ შობადობაზე და დედას (მამას) მიეცეთ შესაძლებლობა თვითონ განსაზღვროს დანახარჯების პრიორიტეტები ბავშვთა მოვლა-აღზრდისა და ოჯახის საჭიროებებზე.

• საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრი ყოველწლიურად 5 წლის განმავლობაში დააფინანსებს 8-10 მრავალსართულიანი კორპუსის მშენებლობას (2400-3000 ბინა.ბინების მშენებლობის პროცესი შემდეგ პერიოდშიც გაგრძელდება) პირველ რიგში ბავშვთა სახლებიდან 18 წლის შემდეგ უმეტესლყურეოდ ქუჩაში დარჩენილი აღსაზრდელების, აგრეთვე უბინაო ან უაღრესად ცუდი საბინაო პირობების მქონე მრავალშვილიანი ოჯახებისათვის. 18 წლის აღსაზრდელებს გადაეცემათ ერთოთახიანი ბინები აუცილებელი საცხოვრებელი პირობებით (საწოლი, მაგიდა, კარადა და ა.შ.). უბინაოთა ყველა აღნიშნული კატეგორიას ბინები გადაეცემათ როგორც საუნწყებო – მუდმივ სარგებლობაში, გაყიდვის უფლების გარეშე (20 წლის განმავლობაში). აღნიშნული ღონისძიებების განსახორციელებლად სახელმწიფომ „ცენტრს“ უნდა გამოუყოს მიწის ნაკვეთები ბინების ასაშენებლად.

▪ კანონით აიკრძალოს, სოფლებში სათიბებისა და საძოვრების გაყიდვა ან დიდი რაოდენობით იჯარით გაცემა, ნინალმდეგ შემთხვევაში, განსაკუთრებით მეცხოველეობის მიმართულების სოფლები მოსახლეობისგან დაიცლება.

▪ უნდა აიკრძალოს მიწების გაყიდვა უცხოელებზე. ამასთან დაკავშირებით ხელისუფლება დიდი სიფრთხილით უნდა მოეკიდოს ორმაგი მოქალაქეობის შემოღების საკითხს.

უცხოელებზე და თუნდაც ჩვენს მოქალაქეებზე, სოფლად დიდი რაოდენობით, ჯერ კიდევ სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული მიწების გაყიდვით, ხელს ვუნწყობთ სოფლების დაცარიელებას, მათ გამოდევნას მამა-პაპისეული ადგილებიდან, ჩავდივართ თვითმკვლელობას, ღარიბდება ქართული ენა, ძარღვიანი ქართული სიტყვა, ისპობა სოფლად მეცხოვრებ ადამიანებს შორის ჩვენი ერისთვის დამახასიათებელი ურთიერთობები, რაც ქალაქის მოსახლეობის საკუთრებაც ხდება და საბოლოოდ ამდიდრებს ჩვენს სულიერ ცხოვრებას. ამასთან, მცირდება სამარაგო მიწები და ისპობა სოფლის გაზრდის შესაძლებლობები. ისტორიულად თემის საკუთრებაში არსებულ მიწას დიდი სიფრთხილით უნდა მოვეპყროთ;

▪ მთავრობამ „ცენტრს“ ნორმალური ფუნქციონირებისთვის თბილისში უნდა გამოუყოს შენობა საკუთრებაში, ხოლო რეგიონების ცენტრებსა და მუნიციპალიტეტებში ერთი-ორი ოთახი;

▪ მთავრობამ დემოგრაფიული განვითარების ცენტრს თბილისსა და ქვეყნის მუნიციპალიტეტებში უნდა გამოუყოს დაახლოებით 5 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული მიწის ფართობი საკუთრებაში ეკოლოგიურად სუფთა პროდუქციის სანარმოებლად ქველმოქმედების, მატერიალური დახმარებისა და კომერციული საქმიანობის მიზნით, სადაც ძირითადად მრავალშვილიანი ოჯახის წევრები დასაქმდებიან. „ცენტრმა“ უნდა უზრუნველყოს ამ მიწებზე სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება.

▪ ქვეყნის უმძიმესი დემოგრაფიული მდგომარეობის გამო, როგორც აუცილებელი გამონაკლისი, საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრი უნდა განთავისუფლდეს სახელმწიფოს წინაშე ყოველგვარი გადასახადებისგან;

საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრში გადასახადების გადაუხდელობის შემთხვევაში გადაუხდელი თანხა მთლიანად ამოილება და ჯარიმის სახით გადამხდელი, თუ მისი მოგება შეადგენს 50 ათას ლარამდე, დაჯარიმდება 100 ლარით, 50 ათასიდან 100 ათას ლარამდე, დაჯარიმდება 200 ლარით, 100 ათასიდან 500 ათასამდე – 300 ლარით, 500 ათასიდან 1 მილიონამ-

დე – 400 ლარით, ხოლო 1 მილიონზე მეტს – 500 ლარით „ცენტრის“ სასარგებლოდ. გამეორების შემთხვევაში ჯარიმების თანხა გაორმაგდება.

მშობლებზე, რომლებსაც თვეში 5000 ლარზე მეტი შემოსავალი აქვთ, მესამე და შემდეგი ბავშვის დაბადების შემთხვევაში დახმარება არ გაიცემა.

აღნიშნული დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარებისათვის წელიწადში დაახლოებით 500 მილიონი ლარია საჭირო. მოზიდული ფინანსური რესურსებიც დაახლოებით ამდენივე რაოდენობის იქნება. შობადობის ნახალისების საწყის ეტაპზე, რა თქმა უნდა, ამდენი თანხა არ არის საჭირო, მაგრამ ბოლო წლებში, განსაკუთრებით მეათე წელს, მხოლოდ ამ მიზნით დახარჯული ფინანსები 450 მილიონსაც ასცილდება. ამიტომ პირველ წლებში დაზოგილი თანხა მოხმარდება მრავასართულიანი კორპუსების მშენებლობას ძირითადად უბინაო და უალრესად მძიმე საბინაო პირობებში მცხოვრები ოჯახებისათვის, მძიმე სენით შეპყრობილი ბავშვების მკურნალობას და სხვ. ხოლო დარჩენილი თანხა ბანკში დაბანდდება და მიღებული სარგებელი შემდეგ წლებში გამოიყენება.

საქართველოს თანამედროვე დემოგრაფიული ვითარება და მისი გაუმჯობესების ღონისძიებებს უნდა გაეცნოს ქვეყნის მთელი მოსახლეობა. ამ მიზნით მკითხველთა ფართო წრისათვის უნდა მომზადდეს შესაბამისი ბროშურა, რომელსაც ბიზნესმენების, უწყებების, ორგანიზაციებისა და საწარმოთა ხელმძღვანელების უშუალო დახმარებით გაეცნობა მათი თანამშრომლები, საერთოდ თავისი ქვეყნის ბედით დაინტერესებული ადამიანები, განსაკუთრებით ახალგაზრდობა, რათა საზოგადოებამ დაინახოს ყველაზე დიდი ეროვნული სატიკვარი და მისი მკურნალობის აუცილებლობა.